

ROK REVOLUCE

Lekce 3 – Několik vět

Metodický materiál pro učitele

www.rokrevoluce.cz

O PROJEKTU

Vzdělávací videosérie Rok revoluce www.rokrevoluce.cz je určena žákům vyšších tříd základních škol (7. – 9. třída) a studentům středních škol. V roce 2019 si Česká republika připomíná 30. výročí sametové revoluce – klíčové události našich moderních dějin. Smyslem této série Knihovny Václava Havla je přiblížit mladým lidem, kteří historický převrat osobně nezažili, rok 1989 v širším kontextu než jenom skrze listopadové revoluční události.

Série se skládá ze sedmi dílů, které postupně od ledna do prosince mapují důležité události celého roku 1989. Lekce se zaměřují především na události domácí, ale zmiňují také vývoj okolních zemí tehdejšího Východního bloku, především SSSR, Východního Německa a Polska. Cílem série je, aby žáci a studenti pochopili sametovou revoluci jako výsledek mnohaletých snah o boj za svobodu a demokracii v Československu a také jako odraz širších změn, které od poloviny 80. let spolu s nástupem Michaila Gorbačova do čela SSSR postupně zasáhly všechny země pod sovětským mocenským vlivem. V průběhu sedmi lekcí jsou mladí lidé zároveň seznámeni s některými událostmi a pojmy z historie předchozích let (okupace Československa, disent, normalizace, Charta 77 apod.), na něž rok 1989 navazoval.

ZAPOJENÍ DO VÝUKY

Série se skládá ze 7 videolekcí, z nichž každá má 3 – 4 minuty. Stopáž byla zvolena tak, aby bylo možné lekce snadno zapojit do výuky. V průběhu roku 2019 budou lekce zveřejňovány postupně na webové stránce www.rokrevoluce.cz. Promítáním videolekcí ve výuce se výročí sametové revoluce nestane jednorázovým tématem, ale prostoupí výuku po celý rok. Škola může do projektu přistoupit kdykoli a lekce využít dle své potřeby.

Harmonogram zveřejnění lekcí:

- Leden – Lekce 1
- Březen – Lekce 2
- Květen – Lekce 3
- Červen – Lekce 4
- Říjen – Lekce 5
- Listopad – Lekce 6
- Prosinec – Lekce 7

Ke každé lekci je k dispozici metodický materiál pro pedagogy a pracovní list pro žáky. Listy obsahují úkoly, jak lze po zhlédnutí videa téma dále rozvíjet, včetně návrhů na doplňující četbu či zhlédnutí dalších materiálů. Je na zvážení pedagoga (časových možnostech, věku žáků a studentů), které z těchto doplňujících úkolů a materiálů využije.

LEKCE 3 – NĚKOLIK VĚT

První lekce uvedla diváky do ledna revolučního roku 1989 a seznámila je s klíčovou událostí počátku roku – tzv. Palachovým týdnem. Podnětem k této sérii demonstrací a občanských nepokojů na Václavském náměstí v Praze bylo připomenutí si 30 let od smrti studenta Jana Palacha, který se upálil na Václavském náměstí dne 15. 1. 1969 a zemřel o několik dní později 19. 1. 1969. **Druhá lekce** se zabývala peticemi, které na jaře 1989 vznikaly na obranu nespravedlivě vězněných účastníků Palachova týdne, mezi kterými byl i Václav Havel. Druhá lekce ukazovala postupnou aktivizaci československé společnosti, za peticemi za propuštění už nestála jenom úzká skupina disidentů z neoficiální sféry (jako např. v případě Charty 77), ale jednalo se o přední jména tehdejší oficiální kultury i běžné občany.

Třetí lekce zavádí diváka do května a června 1989. V úvodu mladí diváci uvidí archivní záběry z propuštění Václava Havla z vězení (17. 5. 1989) a zazní jeho první věty, kterými se vracel na svobodu. Moment propuštění je ve videu zpracován vtipně formou fake news – Youtuberka představuje davy, které Václa-

va Havla vítaly. To je samozřejmě velká nadsázka. Ačkoli se atmosféra ve společnosti pomalu měnila, Václav Havel byl stále režimem sledovaný a perzekvovaný disident.

Stěžejním tématem lekce je petice Několik vět. Jejími iniciátory a organizátory byli v červnu roku 1989 Václav Havel, Jiří Křížan, Stanislav Devátý a Alexandr Vondra. Tito iniciátoři se rozhodli využít společenské nálady a stoupající odvahy lidí, kteří se nebáli vyjádřit svůj názor a například připojit podpis pod požadavek za propuštění nespravedlivě stíhaných, a zformulovat petici. Ta byla zaměřena lidskoprávně a žádala dodržování práv, která byla v komunistickém Československu konstantně porušována. Petice nepožadovala rezignaci vlády, ani vládnoucí komunistické strany, a svým čistě lidskoprávním zaměřením měla šanci oslovit široké spektrum lidí. Petice byla zveřejněna 29. 6. 1989, jejím hlavním autorem byl Václav Havel, její název vymyslel [Jiří Křížan](#).

Youtuberka ve třetí lekci rekapituluje hlavní body petice. Ta požadovala, aby v zemi fungoval právní systém, který nezavírá do vězení nevinné lidi, aby lidé mohli vyjádřit svůj názor a byla zrušena cenzura v médiích, aby lidé mohli svobodně vyznávat svou víru, shromažďovat se, aby mohli svobodně mluvit o historii svého národa a reflektovat ji, aby se mohli sdružovat do různých spolků a iniciativ a chránit životní prostředí. Jednalo se o věci, které dnes považujeme za zcela normální a v případě některých požadavků (například právo chránit životní prostředí) nám přijde až směšné, že za něco takového museli lidé bojovat. Celý text petice je k dispozici [zde](#).

Režim zahájil proti petici podobnou kampaň jako proti Chartě 77 v roce 1977. V lekci zazní krátká archivní ukázka, v níž představitel režimu nazývá petici „pamfletem“, který je šířen neformálními skupinami, jež se sdružují v jednu „smečku“. Neformálními skupinami jsou myšleny nejrůznější skupiny, které se na konci 80. let snažily vytvářet názorovou opozici proti vládnoucímu režimu. Mezi nejznámější patřily kromě Charty 77 a VONSu například [Mírový klub Johna Lennona](#), [Hnutí za občanskou svobodu](#), [Helsinský výbor](#), Jazzová sekce Svazu hudebníků, Kruh přátel polsko-čs. solidarity (viz přehled [zde](#)). Jména iniciativ nejsou obsahem lekce a není nutné, aby je žáci a studenti znali. V případě starších studentů je však možné některé z nich pro informaci zmínit, protože jim pomohou pochopit měnící se situaci na konci 80. let – stoupá počet lidí kriticky se vyjadřujících proti režimu, lidé se sdružují do různých názorových skupin. Za mnoha těmito iniciativami stáli mladí lidé. Studentům je například možné pustit tento 2,5 minutový spot o [Společnosti za veselejší současnost](#), která proti totalitě bojovala netradičně a vtipně „během“. Slavná byla také [reakce generálního tajemníka Ústředního výboru KSČ Miloše Jakeše](#) na petici – slav-

nými se staly jeho výroky o tom, že se komunisté cítí jako „kůl v plotě“, o chovu bojlerů či o tom, kolik vydělává zpěvačka Hana Zagorová.

Protikampaň režimu však zůstala téměř bez odezvy. Na rozdíl od Charty 77 se petici Několik vět odvážilo podpořit výrazně více lidí, včetně známých osobností (např. Hana Zagorová, Jiří Bartoška, Zdeněk Svěrák), lidí nejrůznějších profesí i některých komunistů, a do podzimu 1989 ji podepsalo přes 40 000 osob. Změnu atmosféry ve společnosti a ochotu lidí podepsat protirežimní petici shrnují i tři komentáře signatářů, které ve videolekci přímo zazní. Jména signatářů petice byla pravidelně vysílána zahraničními rozhlasovými stanicemi Svobodná Evropa a Hlas Ameriky. Signatáři petice byli pronásledováni, šikanováni v zaměstnání, byť již ne v takové míře a s takovou tvrdostí jako za podpis Charty 77. Komunistický režim se bál mezinárodní reakce, takže se již neodhodlal k uvěznění Václava Havla.

Klíčové události a pojmy 3. lekce

- Propuštění Václava Havla
- Petice Několik vět (červen 1989)
- Základní lidská práva

Jak s žáky a studenty po zhlédnutí videa ve výuce pracovat:

- V úvodu je dobré shrnout, jaká společenská a politická situace petici Několik vět předcházela – k tomu je možné využít samotnou petici, která v prvních větách na situaci prvních měsíců roku 1989 reaguje (protesty během Palachova týdne, zatýkání a brutální zásahy proti nevinným účastníkům protestů, petice za propuštění nespravedlivě stíhaných na jaře 1989 – včetně Václava Havla)
- Požadavky petice – rozumí žáci a studenti všem požadavkům a uměli by je vysvětlit vlastními slovy? Rozumí všem pojmům, které petice obsahuje (například cenzura)? Které body je nejvíce překvapily?
- Historie – posledním požadavkem petice je otevření diskuse o československé historii. Jmenovány jsou některé konkrétní dějinné události – ty je dobré se studenty probrat, připomenout si, o co se jednalo, čím byly pro naši historii důležité. Jedná se o politické procesy v 50. letech (např. s Miladou Horákovou), krátké období politického uvolnění poměrů na jaře 1968 (pražské jaro), okupaci Československa v srpnu 1968 a následnou normalizaci (po okupaci 1968 až do revoluce 1989, období nesvobody, omezování lidských práv, obnovení cenzury, vše pod vládou jedné strany).
- Zajímavým momentem lekce jsou archivní záběry obsahující autentické výpovědi těch, kteří petici podepsali a kteří o svém rozhodnutí mluví – se studenty je dobré diskutovat o tom, jaké důvody tyto lidi k podpisu vedly. Co jim pomohlo

překonat strach? (svědomí, nemuset se stydět před vlastními dětmi, aby se lépe žilo). Se studenty je možné vymýšlet další důvody, které mohly vést tehdejší lidi k podpisu, a současně naopak důvody, které v tom jiným bránily (strach o ztrátu zaměstnání, ohrožení vzdělání dětí, věznění, výslechy).

- V závěru je možné téma přesunout do současnosti a vést se studenty obecnou diskusí o peticích: Mají petice smysl i dnes? Podepsali studenti někdy nějakou petici? Pokud ano, o co se jednalo a proč se rozhodli ji podepsat? Končí vyjádření názoru podpisem petice, nebo by se měl člověk zajímat o to, jak se kauza dále vyvíjí?

Návrhy konkrétních úkolů naleznete v pracovním listu. Většinu úkolů lze plnit v rámci skupinové práce.

Další zdroje k tématu Několik vět:

- [Reportáž České televize o petici Několik vět](#)
→ Článek Jiřího Urbana: [Několik vět. Posledních pět měsíců komunistické diktatury petiční optikou](#)

REVOLUTION PRESS PHOTO

Knihovna Václava Havla vyzývá v souvislosti se sérií Rok revoluce a s oslavami třicátého výročí sametové revoluce školy, aby pátraly po fotografiích mapujících revoluční rok v jejich vesnici / městě / kraji. Vyzvěte své žáky a studenty, aby zapátrali v rodin-

ných archivech, místních kronikách či oslovili pamětníky a přinesli do školy fotografie zachycující Vaše město / vesnici / kraj v roce 1989.

Snímky by měly jakýmkoli způsobem dokládat atmosféru tohoto roku, ať už předlistopadové měsíce nebo listopadové a prosincové události převratu. Na fotografiích mohou být zachyceny jakékoli momenty spojené s revolučním rokem (prázdné regály v obchodech, revoluční plakáty na ulicích, první rodinná návštěva zahraničí na konci roku 1989, revoluční atmosféra Vašeho města apod.).

Požádejte žáky a studenty, aby každou fotografii doplnili krátkým popiskem (max. 500 znaků) – může jít o vzpomínku toho, kdo fotografii pořídil, toho, kdo je na ní zachycen, nebo i současný komentář, který pozadí vzniku fotografie vysvětlí (komentáře jsou nezbytnou součástí snímku). V průběhu hledání fotografií si žáci a studenti kreativním způsobem připomenou výročí sametové revoluce a propojí ho s pamětí místa, kde žijí.

Z fotografií a komentářů vytvořte výstavu. Rozměr, datum a místo jejího konání je zcela na Vás. Výstava může být umístěna na chodbě školy nebo jenom na nástěnce ve třídě a může být sestavena pouze z několika snímků.

Vyberte za každou třídu nejhezčí či nejoriginálnější fotografii, oskenujte ji a spolu s komentářem nám ji pošlete do 30. června 2019 na adresu vzdelavani@vaclavhavel.cz. Z došlých fotografií vytvoříme on-line výstavu a pět nejlepších snímků bude oceněno [Knihovničkou Václava Havla](#). On-line výstava bude zveřejněna na podzim roku 2019.